

TÜRKİYE'DE GIDA KRİZİ VE SU KITLIĞI

Prof. Dr. Neşet KADIRGAN
TMMOB Kimya Mühendisleri Odası

BU konuda ilk yaklaşım şu olmalı; yurdumuzda gıda krizi var mı? Eğer varsa, ki objektif veriler olduğunu gösteriyor, nedenleri neler, çözümleri neler? Bu konuda bir giriş yaptıktan sonra, gıda krizinin şu andaki ve gelecekteki nedenlerinden sadece birinden, yurdumuzda su kıtlığından söz etmek istiyorum.

Türkiye'de gıda krizi var mı?

Televizyonlarda uzun uzun gıda krizinden söz edilmesi, gıda krizinin olduğu anlamına gelmiyor. Birkaç ekonomik veriyle bu krizin varlığını ispatlamak ve boyutlarını belirlemek gerekir. Bu açıdan bakmamız gerekli veriler:

■ Gıda [tarım, hayvancılık ve balık üretimi ve avlanmasında] ihracat ve ithalat oranları yıllar boyunca nasıl değişiyor?

■ Gıda üretiminin, enerji dahil, girdilerinde yıllar boyunca ihracat ve ithalat oranları nasıl değişiyor?

■ Tüketici enflasyonda, gıda fiyatları diğer kalemlerden daha hızlı mı artıyor?

■ Gıda fiyatlarının, enerji dahil, girdilerindeki enflasyon artışı toplam enflasyonun üstünde midir, altında mıdır?

Bu kalemleri incelediğimizde kabaca şu sonuçlara varırız:

■ Türkiye'de çarşıda, pazarda bulunmayan temel gıda maddesi yoktur. Bu ilk bakışta ciddi bir gıda krizi olmadığı anlamına gelebilir, ama gerçek böyle değildir. Bu nedenle yukarıda söz ettiğim ekonomik verilere bakmak gerekir. Gıda fiyatlarındaki artış, nüfusun çoğunun gelirindeki artıştan fazladır.

* Son 10 yılda, genel olarak, gıda ürünlerindeki ithalat ihracat dengesi değişmiştir. On yıl kadar önce ihracat, ithalattan kabaca %25 fazlayken, şimdi ithalat, ihracattan biraz daha fazladır.

■ İhracat ve ithalat oranları ile birlikte, hem ihracat hem de ithalat miktarları artmıştır. Hem ihracat hem de ithalat artışı da yurt içindeki

fiyatları, dünya fiyatlarına ve dövizle bağlı hâle getirmektedir.

■ Gıda fiyatları ve gıda üretimi girdilerinin fiyatlarının artışı gerçekten, toplam enflasyon ve sabit gelirlilerin (ücretli ve emeklilerin) gelir artışından çok daha fazladır.

Bütün bu nedenlerle, **TÜRKİYE'DE GIDA KRİZİ VARDIR** diyoruz.

Türkiye'de gıda krizinin Nedenleri nelerdir?

Türkiye'de gıda krizi yaşanmasının çok sayıda nedeni vardır. Bunların her biri için yüzlerce sayfalık dosyalar hazırlanabilir. Eksikliğiyle şöyle bir sayarsak;

■ Çiftçiliğin zor ve gelir getirmeyen bir iş olması nedeniyle çiftçi nüfusunun ve hayvancılıkla uğraşanların sayısının azalması

■ Sanayi, konut, madencilik ve turizm alanlarındaki artış nedeniyle, tarım yapılan arazilerin ve meraların azalması

■ Turistik tesisler ve yazlık konutlardaki artışlar nedeniyle, tarım alanlarıyla birlikte deniz ürünlerinin azalması

■ Kentlerin ve sanayi tesislerinin atıklarının yeterince arıtılmadan deniz ve göllerimize verilmesi

■ Tarım ürünleri girdilerindeki artış

■ Türkiye'de su kıtlığı

■ Türkiye'de nüfusun artması

■ Gelen turist sayısının artması gibi onlarca nedenden söz edilebilir.

TÜRKİYE'DE SU KITLIĞI

Gıda krizinin yukarıda sıralanan nedenlerinden sadece birinden, Türkiye'de su kıtlığından söz etmek istiyorum. Genel olarak su kıtlığından söz edilince klasik açıklama, "küresel ısınma nedeniyle" oluyor. Oysa küresel ısınma Türkiye'deki su kıtlığı üzerinde etkilidir ama tek neden de değildir, en önemli neden de olmayabilir... Asıl neden

suyun aşırı kullanımı ve kullanılmış suyun toprağa değil, denize verilmesi. Bunları biraz kapsamlı incelemeye çalışalım:

1. Küresel ısınma

Küresel ısınma yurdumuzda etkilidir ve daha çok etkili olacaktır. Araştırmalara göre küresel ısınmanın yaratacağı kuraklık bütün Akdeniz bölgesiyle birlikte Türkiye'nin Marmara, Ege ve Akdeniz kıyılarında etkisini gösterecektir. Ancak yurdumuz insanının küresel ısınmanın neden olduğu kuraklığa karşı yapabilecekleri sınırlıdır. Şöyle ki; küresel ısınma yerel değil ve küresel bir olgu ve süreçtir ve bu konuda Türkiye'nin katkısı, bütün dünya ülkeleri ile birlikte ve ülkemizin sera gazı toplam emisyonu ile orantılı bir biçimde olabilir, bu da küçük bir etkidir. Dünyadaki savaş ve soğuk savaş hallerinin dünyanın bu konudaki koordineli olması gereken çabalarına da sekte vurduğu açıktır.

2. Aşırı su kullanımı ve bu suyun toprağa dönmemesi

■ Önce şu notu eklememiz gerekiyor: Türkiye'deki su kıtlığının tek nedeni tarım ve hayvancılık değildir. Nedenler arasında, tarım ve hayvancılıkla birlikte, şehirleşme, turizm, inşaat sektörü ve sanayileşme de vardır. Ve yine, şu anda olan ve ileride olacak su kıtlığının yarattığı sorunlar yalnızca "Tarım ve Hayvancılığı" değil, aynı zamanda kent yaşamını, turizmi ve endüstriyi de olumsuz etkilemektedir ve gittikçe daha çok etkileyecektir.

■ İki-üç yıl öncesine kadar kentlerin ve endüstrinin kullanmış olduğu atık su süzülüp (fiyakalı tabiriyle "fiziksel arıtma" yapıp), "derin deşarj" denilen denizlerin derin ve akıntılı bölgelerine verilirdi. Bunun deniz yaşamı, balıkçılık ve deniz ürünleri üzerine etkisi elbette olumsuzdu.

■ Şimdi ise tarım, sanayi ve kent atık sularının arıtılıp denizin akıntılı ve derin noktalarına bırakılmasına başlandı. Tümüyle bu sağlanmadı ama gittikçe daha çok yapılıyor. Bu sürecin denizlerimiz ve deniz ürünleri üzerinde, zaman içinde iyi bir etkisi olacak.

■ Ancak hala yapılmayan ve su kıtlığına neden olmayı sürdüren çok önemli bir olgu daha var. Toprakta, kuyulardan, dere, nehir ve göllerden alınan suyun, toprağa dönmek yerine denize verilmesi, diğer bir deyişle; su kaynaklarının azal-

ması ve gittikçe daha az, daha derinde olması. Bu süreç Türkiye'de asıl su kıtlığına neden olan ve ileride daha da fazla neden olacak olan süreçtir.

■ Bu, tatlı suyun aşırı kullanılıp, denizlere verilmesinin yarattığı ve ileride de daha çok yaratacağı olumsuz etkiye karşı yapılacaklar ise yerel, bölgesel ve ulusaldır. Bunlar sırasıyla a. Suyu verimli kullanarak, daha az harcamak, b. Su kıtlığı olan bölgelerde, ortama uygun, az su kullanan bitkiler yetiştirmek ve c. En önemlisi kullanılan suyu, arıtıp yeniden kullanmaktır.

Sonuç

Sonuç olarak bu yazıda şunları ifade edilmeye çalışıldı.

1. Türkiye'nin her yerinde, her türlü gıda bulunmasına karşın, bunların fiyatının sabit gelirliilerin satın alma gücünden daha hızlı artması ve ithalatın, ihracattan daha hızlı yükselmesi nedeniyle Türkiye'de bir gıda krizi vardır, diyebiliyoruz.

2. Bu gıdaya dair; yani tarım, hayvancılık ve deniz ürünlerini içeren bir krizin varlığının birçok nedeni vardır.

3. Burada, gıda krizinin nedenlerinden sadece biri üzerinde durulmuştur. Ülkemizi etkileyen ve gittikçe daha çok etkileyecek olan su kıtlığından kapsamlı olarak söz edilmiştir.

4. Ülkedeki su kıtlığı üzerine yapılacaklar, yerel, ulusal ve bölgeseldir.

5. Yapılması gerekli en önemli iş ise; kentlerde, turizm, sanayi ve tarımda suyu verimli kullanmak ve de kullanılmış suyu, atık suyu, denize yollamak değil, yeniden kullanmaktır.